

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 26 września 2019 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi w sprawie z wniosku M. S. z udziałem A. S. (1) , L. S. , Skarbu Państwa – Wojewody (...) i Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta S. oddalił wnioski o zmianę prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Szczecinie z dnia 22 września 2006 roku w sprawie III Ns 3137/05 o stwierdzenie nabycia spadku po H. G. .

Swoje rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy oparł na następującym stanie faktycznym :

W dniu 9 czerwca 2004 roku Sąd Rejonowy w Szczecinie w sprawie z wniosku A. S. (2) z udziałem Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa stwierdził, że spadek po H. G. zmarłej 1 stycznia 2003 roku na podstawie ustawy nabył w całości z dobrodziejstwem inwentarza Skarb Państwa . Na skutek apelacji wnioskodawczyni powyższe orzeczenie zostało uchylone postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 6 października 2005 roku, a sprawa przekazana Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd przesłuchał świadków testamentowych oraz dokonał otwarcia i ogłoszenia testamentu ustnego spadkodawczyni. Postanowieniem z dnia 22 września roku Sąd Rejonowy w Szczecinie stwierdził, że spadek po H. G. zmarłej 1 stycznia 2003 roku na podstawie ustawy nabył w całości z dobrodziejstwem inwentarza Skarb Państwa, a postanowieniem z dnia 29 stycznia 2007 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił apelację wnioskodawczyni od powyższego orzeczenia .

Prawomocnym postanowieniem z 12 września 2012 roku w sprawie II Ca 580/13 Sąd Okręgowy w Szczecinie odrzucił skargę M. S. – następcy prawnego A. S. (2) o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z 29 stycznia 2007 roku, sygn. akt II Ca 1352/06 .

W piśmie opatrzonym datą 13 października 2013 roku, a złożonym do wniosku o zmianę postanowienia spadkowego A. R. (1) złożyła oświadczenie, w którym zaprzeczyła by w toku przesłuchania w sądzie w charakterze świadka powiedziała „rodzina” lub „dla rodziny”. Ponadto potwierdziła, że 28 grudnia 2002 roku słyszała od Pani H. G., że wszystko co ma, posiada przekazuje w spadku swojej ciotce A. S. (2) z B. – siostrze swojej matki .

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji oddalił wniosek o zmianę postanowienia spadkowego. Sąd uznał, że nie zostały spełnione przesłanki uzasadniające zmianę postanowienia zawarte w art. 679 § 1 kpc, bowiem osoba, która była uczestnikiem postępowania o stwierdzeniu nabycia spadku może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia spadkowego, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia , w którym uzyskał tę możliwość . Złożenie wniosku w trybie art. 679 kpc nie jest ograniczone w czasie tylko wobec tych zainteresowanych , którzy nie byli uczestnikami . Ograniczenie terminowe przewidziane w tych przepisach dotyczy nie tylko uczestników ale również ich następców prawnych .

Wniosek o zmianę postanawiania spadkowego, zdaniem Sądu I instancji był spóźniony co zdecydowało o jego oddaleniu , bowiem oświadczenie A. R. (2) jest datowane na 2013 rok i według zeznań L. S. „od razu poszło do Sądu” . Ponadto inne oświadczenie A. R. (2) tożsamej treści zostało złożone przez M. S. w dniu 22 sierpnia 2013 roku w sprawie o wznowienie postępowania przed Sądem Okręgowym w Szczecinie . Skoro wówczas wnioskodawca dysponował takim dokumentem powinien wystąpić o zmianę postanowienia spadkowego .

Ponadto Sąd I instancji wskazał , że argumenty podnoszone w niniejszej sprawie, w tym istnienie i ważność testamentu ustnego H. G. były badane przez Sąd spadku, a A. S. (2), która była wówczas wnioskodawczynią w sprawie brała czynny udział w tym postępowaniu. W sprawie tej również ustalenia Sądu Rejonowego były poddane kontroli instancyjnej przez Sąd Okręgowy w Szczecinie , który podzielił stanowisko Sądu Rejonowego. Postępowanie przewidziane w art. 679 kpc nie służy i nie może być wykorzystane jako środek do usunięcia skutków bezczynności lub błędów uczestników postępowania .

Apelację od postanowienia złożył uczestnik L. S. wskazując, że jest ono niesprawiedliwe, a więc powinno być uchylone, a Sąd II instancji powinien uznać testament H. G., która powołała do spadkobrania A. S. (2). Skarżący wskazał, że w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku ani on, ani jego bracia nie byli uczestnikami postępowania, a była nią ich matka, wówczas 90 letnia osoba. Sąd Rejonowy w Szczecinie błędnie ocenił oświadczenia świadków nadając im odmienny charakter od rzeczywistych i prawdziwych intencji jakimi kierowali się ci świadkowie. M. S. złożył natomiast do sprawy oświadczenia notarialnie poświadczone świadków A. R. (3) i W. Ż. (1). Natomiast doświadczenie życiowe powinno podpowiedzieć Sądowi, że osoby o tak bliskim pochodzeniu, wzajemnej życzliwości i wdzięczności za uratowanie życia w okresie wojennym jest wystarczającym warunkiem dla przekazania majątku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje :

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie i podlega oddaleniu.

Sąd I instancji prawidłowo zinterpretował przepis art. 679 kpc, co do przesłanek jego zastosowania. Przepis art. 679 kpc regulujący postępowanie o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku zawiera istotne ograniczenia odnoszące się do uczestników poprzedniego postępowania. Ograniczenia te dotyczą podstawy i terminu do zgłoszenia wniosku. Stosownie bowiem do brzmienia art. 679 § 1 kpc uczestnicy postępowania o stwierdzenie nabycia spadku nie mogą opierać żądania zmiany postanowienia na podstawie, którą mogli powołać w tamtym postępowaniu. Następuje bowiem prekluzja uprawnień do zgłoszenia twierdzeń i środków dowodowych, które mogły być, a nie zostały zgłoszone w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. Uczestnik postępowania ograniczony jest także terminem zawitym, gdyż wniosek może zgłosić tylko przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał możliwość powołania się na podstawę poprzednio dla niego niedostępną.

Ograniczenia wynikające ze zdania drugiego art. 679 § 1 kpc dotyczą nie tylko uczestników pierwotnego postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, ale również spadkobierców tych uczestników. Wynika to co najmniej z dwóch przesłanek: pierwsza to taka, że spadkobiercy są następcami prawnymi pod tytułem ogólnym, to znaczy wstępują we wszystkie prawa i obowiązki spadkodawcy. Po drugie spadkobiercy w odniesieniu do praw wchodzących w skład spadku znajdują się w takiej samej sytuacji procesowej jak spadkodawcy i co do zasady mogą wykorzystywać tylko te środki procesowe, które mógł wykorzystać spadkodawca. Stanowisko takie przywołał również Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 2 grudnia 1997 roku II CKN 492/97 (nie publik) i z dnia 6 stycznia 2001 roku II CKN 784/00 (OSNC 2001 nr 7-8 poz. 118). Nie ulega wątpliwości, że w postępowaniu cywilnym zachodzi ogólne następstwo spadkobierców. Następstwo to występuje w postępowaniach dotyczących praw i obowiązków wymienionych w art. 922 § 1 kc, które w razie rzeczywistego przysługiwania zmarłej stronie przechodzą na jego spadkobierców. Spadkobiercy nabywają legitymację do następstwa w zakresie postępowania dlatego, że są następcami prawnymi zmarłej strony (uczestnika) w zakresie do sytuacji prawnej, której dotyczy postępowanie.

Zgodnie z przepisem art. 679 § 1 zd. 2 kpc uczestnik postępowania spadkowego może żądać zmiany prawomocnego postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, jeżeli wykaże podstawę uzasadniającą zmianę oraz dowiedzie, że podstawa ta nie mogła być podniesiona w czasie uprzedniego postępowania. Celem ograniczenia – w zakresie wymaganych podstaw żądania i terminu w stosunku do osób uczestniczących w pierwszym postępowaniu jest to, aby uczestnik poprzedniego postępowania nie mógł się domagać zmiany postanowienia na podstawie, którą mógł poprzednio powołać. Ograniczenie to traktuje się jako prekluzję uprawnień (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2001 roku III CZP 4/01 OSNC 2001 nr 13 poz. 670, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2001 IV CKN 566/00 OSNC 2002 nr 10 poz. 127). Jest ono podyktowane potrzebą ochrony stabilności stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem porządku dziedziczenia. Z tego też względu oraz z uwagi na wyjątkowy charakter uregulowania zawartego w art. 679 kpc przepis ten podlega wykładni ścisłej, gdyż dopuszczenie możliwości zmiany prawomocnego postanowienia powinno być ograniczone, zwłaszcza gdy z wnioskiem występuje osoba, która była uczestnikiem wcześniejszego postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2006 I CSK 167/07 nie publ.)

Z art. 679 kpc wynika jednoznacznie ścisłe powiązanie uprawnienia żądania zmiany postanowienia z podstawą, która nie mogła być powołana przez zainteresowanego w poprzednim postępowaniu, w którym brał udział. Strona wnosząca o zmianę postanowienia spadkowego powinna wykazać, że powołane przez nią fakty i dowody, które mają uzasadniać żądanie zmiany, pozostawały poza jej dostępem podczas poprzedniego postępowania, przy uwzględnieniu, że chodzi o obiektywną możliwość ich powołania.

W świetle przedstawionej wykładni art. 679 § 1 kpc, należy stwierdzić, że wnioskodawca nie podołał ich spełnieniu, co skutkowało prawidłowym orzeczeniem Sądu I instancji. Sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po H. G., która odbywała się przed Sądem Rejonowym w Szczecinie pod sygn. akt III Ns 3137/05 była zainicjowana przez A. S. (2) – matkę wnioskodawcy w niniejszej sprawie. Pierwsze postanowienie w tej sprawie wydane pod sygn. III Ns 211/03 stwierdzało nabycie praw spadkowych po H. G. na rzecz Skarbu Państwa. Przed wydaniem tego postanowienia wnioskodawczyni nie przedstawiła żadnego testamentu, bowiem o nim nie wiedziała. Dopiero w apelacji od tego postanowienia A. S. (2) wskazała, że spadkodawczyni wszystkim mówiła, że ona ma wszystko odziedziczyć. Wtedy również pojawiają się nazwiska osób, które miały potwierdzić złożone przez spadkodawczynię oświadczenie, które można byłoby potraktować jako ustny testament. Te nowe okoliczności stały u podstaw wydanego w dniu 6 października 2005 roku w sprawie II Ca 388/05 przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowienia uchylającego postanowienie z dnia 9 czerwca 2004 roku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd Okręgowy, wobec powołania nowych dowodów, w tym dokumentu sporządzonego w dniu 25 stycznia 2003 roku na okoliczność ustnej ostatniej woli zmarłej H. G. ogłoszonej w obecności W. Ż. (1), Z. Ż. i A. R. (1) nakazał przeprowadzenie w tym zakresie postępowania dowodowego. Przeprowadzone w konsekwencji postępowanie dowodowe skutkowało wydaniem przez Sąd Rejonowy w Szczecinie w dniu 22 września 2006 roku w sprawie III Ns 3137/05 postanowienia, w którym stwierdzono, że spadek po H. G. nabył jednak Skarb Państwa, a to na skutek niespełnienia przesłanek ważności testamentu ustnego. Zgodnie z ustaleniami tego Sądu spadkodawczyni nie wyraziła swojej woli w sposób zrozumiały dla świadków, nie określiła wprost osoby spadkobiercy, mówiąc jedynie, że „wszystko ma przypaść rodzinie”. Takie bowiem stwierdzenie padło z ust H. G. podczas jej odwiedzin przez A. R. (1) i W. Ż. (2). Testament ustny był również nieważny bowiem nie został spełniony wymóg jednoczesnej obecności trzech świadków przy jego wygłoszeniu.

Postanowienie Sądu Rejonowego podlegało kontroli instancyjnej przez Sąd Okręgowy, który postanowieniem z dnia 29 stycznia 2007 roku w sprawie II Ca 1352/06 oddalił apelację A. S. (2) wskazując, że pisma z dnia 25 stycznia 2003 roku stwierdzające treść testamentu ustnego H. G. nie można uznać za prawidłowo sporządzonego. Wprawdzie pismo to określa miejsce i datę jego sporządzenia, wskazuje datę i miejsce w jakich H. G. złożyła swoje oświadczenie oraz opatrzone jest podpisami trzech świadków. Z treści tego pisma sporządzonego przez W. Ż. (1) wynika, że w chwili składania przez spadkodawczynię ostatniej woli była obecna właśnie W. Ż. (1) oraz A. R. (1), podczas gdy pod jego treścią jest podpis Z. Ż.. Sąd Okręgowy podzielił jednak stanowisko Sądu I instancji, że w chwili składania oświadczenia woli co do spadkobrania nie byli obecni wszyscy świadkowie jednocześnie, co skutkowało uznaniem nieważności testamentu ustnego w świetle art. 952 § 2 kpc. Ponadto, co podkreślił Sąd Okręgowy nie do wszystkich świadków ostatniej woli spadkodawczyni dotarło jej oświadczenie kogo powołała do spadkobrania. O ile bowiem świadkowie W. Ż. (3) i Z. Ż. słyszeli nazwisko A. S. (2), to A. R. (1) konsekwentnie zeznawała, że nazwisko A. S. (2) nie padło. Jest to o tyle istotne stwierdzenie poparte zgromadzonym materiałem dowodowym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, bowiem w kolejnych postępowaniach sądowych tj w skardze o wznowienie postępowania oraz w niniejszej sprawie o zmianę postanowienia spadkowego nowymi okolicznościami powołanymi przez syna A. M. S. są oświadczenia A. R. (1) złożone u notariusza, w których oświadcza, że zeznając w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku miała co innego na myśli.

W zainicjowanej przez M. S. w dniu 17 maja 2013 roku skardze o wznowienie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku wpisanej pod sygnatura akt III Ca 580/13 pojawiło się pismo A. R. (1) z dnia 23 maja 2013 roku z podpisem uwierzytelnionym przez notariusza, w którym potwierdza ona, że w dniu 28 grudnia 2002 roku będąc na widzeniu w Szpitalu wraz z W. Ż. (1), B. Kantor i (...) usłyszała jak H. G. mówiła, że w razie jej śmierci do całego spadku powołuje ciocię A. S. (2). (k 11 akt II Ca 580/13). Sąd Okręgowy odrzucając skargę postanowienia z dnia 12 września 2013 roku potwierdził prawidłowość postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, podkreślając, że przesłuchanie

świadców testamentu ustnego było konieczne bowiem zmierzało do ustalenia , czy osoby te były jednocześnie obecne przy składaniu woli przez testatora, jaka była treść tego oświadczenia oraz czy wola ta została wyrażona w sposób jasny i niebudzący wątpliwości . Ponieważ w zeznaniach tych świadków testamentu ustnego zachodziły istotne różnice zasadnie ustalono, że nie doszło do skutecznego i zgodnego z wymogami art. 952 § 1 kpc oświadczenia ostatniej woli przez H. G..

Obszerne przytoczenie podstaw skargi o wznowienie ma o tyle istotne znaczenie w sprawie o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku po H. G., że jej podstawą, nowymi okolicznościami w sprawie są trzy oświadczenia notarialnie poświadczone złożone następnie przez M. S. do wniosku o zmianę postanowienia spadkowego . Pierwsze oświadczenie datowane na 15 października 2013 roku w formie kserokopii potwierdzonej za zgodność z oryginałem przez notariusza w dniu 23 kwietnia 2019 roku jest oświadczeniem A. R. (1) złożone w obecności K. L. i E. W. , że będąc wezwaną do sądu celem złożenia zeznania w sprawie H. G. zaprzecza, że użyła słów „ Rodzina „ lub (...) , a H. G. powiedziała , że wszystko co mam , posiadam przekazuję w spadku mojej cioci A. S. (2) z B. , mojej matki rodzonej siostrze . Pod oświadczeniem tym widnieją podpisy A. R. (1), E. W. i K. L. .

Drugie oświadczenie złożone przez M. S. datowane na 30 kwietnia 2019 roku należy do E. W. , która potwierdziła , że na kopii oświadczenia A. R. (1) z 15 października 2013 roku złożyła swój podpis jako świadek i potwierdza wszystkie okoliczności . Trzecie oświadczenie podpisane przez W. Ż. (1) z datą 10 sierpnia 2016 roku jest kolejnym potwierdzeniem ostatniej woli H. G. , w którym mowa jest o tym , że H. G. w przypadku gdyby się z nią coś stało wszystko co posiada przekazuje swojej cioci A. S. (2) .

Należało więc potwierdzić za sądem I instancji , że złożone w postępowaniu o zmianę postanowienia spadkowego oświadczenia nie mogą być uznane za podstawę zmiany tego postanowienia spadkowego . Prawidłowo Sąd I instancji wykazał, że nowa okoliczność w sprawie mająca być uznana za podstawę wszczęcia postępowania w trybie art. 679 § 1 kpc , a związana ze zmianą oświadczenia jednego ze świadków testamentu ustnego była znana wnioskodawcy już 22 sierpnia 2013 roku w momencie wniesienia skargi o wznowienie . Nie można również odmówić racji twierdzeniom sądu I instancji , że niniejsza sprawa nie może być nową podstawą oceny istnienia i ważności testamentu ustnego H. G. , ponieważ testament ten został poddany wnikliwej ocenie co do jego ważności przez Sąd Rejonowy w Szczecinie w sprawie III Ns 3137/05 oraz poddany kontroli instancyjnej przez Sąd Okręgowy w Szczecinie . Złożone przez wnioskodawcę oświadczenia, coraz bardziej modyfikujące to co słyszała A. R. (1) od spadkodawczyni nie mogą być więc uznane jako nowa podstawa do żądania zmiany postanowienia spadkowego .

Z tych względów na podstawie art. 385 kpc w związku z art. 13 § 2 kpc Sąd Okręgowy oddalił apelację .